

plastično gmoto ženskega akta — ležeča figura je, obdana z bogato, mehko draperijo, izgubila nekdanjo snovnost, da, celo fizično prisotnost. Morda je mogoče še jasneje občutiti to nadrealno popolnost ob primerjavi današnjih vaških hiš in njihovih različic izpred tridesetih let: tam plastičnost, izhajajoča iz neposredne, realne zaznave motiva, oblikujejo prostor kot izsek iz narave, sedaj pa predvsem barvna, ploskovna uravnovešenost, celo v na videz črno-belem kontrastiranju.

Vse, samo to in ničesar drugega zmore doseči naš slikar... idealizirano resnico o intimnem redu, uresničenem edino v svojem notranjem svetu. Koliko spoznanja, moči in volje je potrebno imeti, da se obvlada (izrazi) toliko samega sebe.

Aleksander Bassin

AVTODIDAKTA. Tako *Jože Horvat-Jaki* kot *Jože Tisnikar* se prav gotovo povsem enakovredno uvrščata med predstavnike jugoslovanskih avtodidaktov — fenomen, ki je postal po svetu (opravičljivo ali neopravičljivo) bolj znan in bolj opevan kot katerikoli drug moderni likovni izraz, da ne rečem celo kakšen naš drug avtor. Zdi se, da je naglica pri odkrivanju novih in novih »naivcev« končno le popustila in je nastopil čas, ko je treba valorizirati posamezne slikarje in kiparje prav glede na moment naivnosti, kje in do kdaj je pač le-ta pristen, kje pa ostaja le zunanja oblika brez duha, ki naj bi jo porodil v tem smislu.

Na oba naša avtodidakta je imel razvoj ekspresionizma med vojnama premočan vpliv, da ne bi bil usmeril njunih teženj drugam, kljub njunemu skupnemu, na videz nerealnemu pogledu na svet. Kakorkoli sta že različna ambienta, prek katerih posredujeta svojo izpoved v vsej svoji pestri motiviki, sta oba slikarja v več kot desetletni dobi dosegla svojstveno *racionalno* stopnjo; njen oblikovni izraz sam pa sledi neke vrste dosledni primitivnosti, ne da bi ji v glavnem manjkalo neposredne pristnosti, kolikor gre pač za vedno svežo, »neutrujeno« in nepredelano motiviko.

Na videz je Jakijev svet skrajno ekstatičen. Toda že prve pobude za doseganje tega nadrealnega duha so prisotne v domačem srednjeveškem slikarstvu. Starodavna ikonografija, polna mističnosti in irealne fantastike, ki jo je Jaki odkrival tudi v neposredni okolici, v cerkvah gornjegrajske doline, je pomenila osnovo za predstavitev utripa sodobnega časa, predvsem zgrozitve nad pezo nenehno nove vsakdanjosti. V paradoksu le-te miselne zveze izzveneva grozljiva Jakijeva vizija, katere novi in novi zaključki so apokaliptična uničenja, ki pretijo vsemu, celo tisti drobnosti intimnosti, ki jo je človek čuval iz roda v rod.

In kaj je Jaki omenjeni fantastiki oziroma mistiki dodal novega, kaj jo torej posodoblja, to je, ji zagotavlja obstoj v današnjem času? Tu je treba vzeti v ozir posebej važen likovni element — precizno, analitično-detajlno risbo, ki je dobila zlasti v Jakijevi grafiki nov pomen. Včasih si je risba podrejala posamezne živobarvne plasti, omejevala jih je, preprečevala jim je skoraj, da bi se bile širile dalje, hkrati pa že takrat v »srečanju« dveh elementov, barve in risbe, zagotovila sliki njen vsebinski smisel. Dejansko si Jakijevega dela brez risbe ni mogoče zamisliti; nič čudnega ni torej, da je Jaki ta svoj element intenziviral, zavedal se je njegovega pomena tako daleč, da ga je povsem osamosvojil. Nastajale so neštete risbe s tušem in prenosi v grafiko — naraščal je bestiarij, poln fantazijskih bitij z boljščimi očmi, katerih površina migota

kot pod drobnogledom. V groteski, sintezi tragičnega, komičnega in alogičnega sploh si je torej Jaki krčil pot dalje.

Del tega časa je zajela tudi razstava v Mestni galeriji. Prvič pa so se pojavila tudi olja, v katerih je bilo mogoče in povsem jasno razpoznati Jakijevo roko, toda ne več toliko njegovega vznemirljivega, barvnega uživanja, ki je prej brezobzirno podiralo konvencijo in predpisane zakonitosti. Da, celotna kompozicija je umirjena, skoraj statična za Jakija, očiščena nepotrebne risbe. V tem očiščenju ni slutiti neke pasivnosti, temveč nasprotno — sproščenost in intenzivno prevlado surrealističnega momenta, edinega potencialnega vodnika v nadaljnjem Jakijevem delu.

Tisnikarjevo slikarstvo pa močneje pogojuje ekspresionistični izraz, prisoten tako v (primitivnih) anatomske deformacijah človeških bitij kot tudi v celotnem duhu, ki veje iz njegove »prosekture«. Stilna uravnoteženost je vsekakor ena od odlik Tisnikarjevega dela; bogata motivika, ki je danes že prešla ozke meje »prosekture«, pa ji daje trdnost in možnosti za nadaljnji razvoj. Kajti kot se je Tisnikar nekoč samo predajal razpoloženju, predvsem anonimnemu, kot so lahko anonimni kadavri z vsem animaličnim svetom, ki ga je medicina podvrgla poskusom v boju za ohranjanje življenja, ko je torej nekoč slikar stal dogajanju ob strani kot *neprizadeti* kronist, tako nastopa danes v drugačni vlogi. V vlogi, ki je izrazito aktivna, izpovedujoča, saj postavlja slikar povsem vsakdanje dogodke v človeškem življenju (poroka, ljubezen, rojstvo) na isti groteskni imenovalec s poudarjenim tragičnim, pesimističnim momentom — kot da bi se ves življenjski tok dogajal v veliki (anatomski) delavnici, kjer je po brezuspešnem, trpnem procesu mogoče edini pobeg — v smrt. Druga Tisnikarjeva odlika v novih delih (v tem smislu) pa je uspešna likovna obdelava vsebinsko obsežne, skoraj literarne fabule.

Aleksander Bassin

KOMENTARJI IN GLOSE

KAJ POMENI VSTOP V GATT? Naša država je že od petindvajsetega avgusta polnopravna članica Splošnega sporazuma o carinah in trgovini (GATT — General Agreement on Tariffs and Trade) toda zdi se, da v zagonu k življenjski ravni, ki naj ustreza današnjim 550 dolarjem jugoslovanskega in približno 900 dolarjem slovenskega letnega narodnega dohodka, zanimanje javnosti za praktične posledice tega dejanja pri tako vsakdanjih rečeh, kakor so danes nakupi uvoženih avtomobilov, pralnih strojev ali malih kmetijskih strojev, še narašča.

Navzlic precejšnjemu obilju informacij o GATT in jugoslovanskem pristopu v dnevnem tisku kaže, da obstaja še mnogo nesporazumov. Stik med članstvom Jugoslavije v GATT in neposrednimi carinskimi datjavami za uvozno blago ni tako trgovsko neposreden, kakor bi se utegnilo zdeti na prvi pogled.

Predvsem je treba zato, da bi to pojasnili vsaj v najbolj splošnih obrisih, odgovoriti najprej na vprašanje, kaj sploh je GATT. Med današnjimi mednarodnimi organizacijami je GATT pravzaprav edinstven primer. GATT